

TURINYS

1. R. Firkovičius. Gyv. namas Vilniuje, Gorkio g. 33	4
2. R. Firkovičius. Šiaudinės bažnyčia	11
3. R. Firkovičius. Viekanų kapinių koplyčia	16
4. A. Baliulis. Daugirdų kaimas	19
5. A. Baliulis. Turžonų pašto stotis	25
6. R. Firkovičius. Kalvių bažnyčia	28
7. A. Baliulis. Rumšiškių bažnyčia	32
8. A. Baliulis. Paparčių bažnyčia	35
9. A. Baliulis. Kapsuko bažnyčia	41
10. A. Baliulis. Zapyškio bažnyčia	45
11. A. Baliulis. Zapyškio kapinių koplyčia	54
12. A. Baliulis. <i>M</i> argininkų bažnyčia	56
13. R. Firkovičius. Vandžiogalos koplytėlė	57
14. R. Firkovičius. Panevėžiuko bažnyčia	59
15. A. Baliulis. Noriūnų dvaras	63
16. A. Baliulis. Palėvenės bažnyčia	72
17. A. Baliulis. Palėvenėlės bažnyčia	81
18. R. Firkovičius. Renavo dvaro rūmai	84
19. R. Firkovičius. Pikelių bažnyčia	90
20. R. Firkovičius. Pievėnų bažnyčia	96
21. R. Firkovičius. Ukrių bažnyčia	100
22. R. Firkovičius. Židikių bažnyčia	103
23. R. Firkovičius. Prienu bažnyčia	108
24. A. Baliulis. Veiverių paštas	113

LIETUVOS TSR KULTŪROS MINISTERIJA
PAMINKLŲ KONSERVAVIMO INSTITUTAS

Objektas: LIETUVOS TSR ARCHITEKTŪROS PAMINKLAI
(Akmenės, Alytaus, Jonavos, Kaišiadorių,
Kauno, Kupiškio, Mažeikių, Prienų,
Rokiškio, Vilkaviškio raj.)

Istoriniai tyrimai

Medžiaga Kultūros paminklų sąvadui

Užsakovas: Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio
tyrimo institutas

Vyr. architektas

Skyriaus viršininkas

Vyr. specialistas

Autoriai

V. Dvariškis
V. DVARIŠKIS

J. Jurkštas
J. JURKŠTAS

A. Baliulis
A. BALIULIS

A. BALIULIS

R. Pirkovičius
R. PIRKOVIČIUS

M. k. ... kultūros
paminklų ... tyrimai
ARCHIVAS
Fondas: 81
Asmeninis: 100

Vilnius, 1983

Kultūros paveldo centro archyvas
Fondo Nr. 5
Asmeninis Nr. 1

bažnyčia ir varpinė

Akmenės rj.

Šiaudinės (Švenč. Mergelės Marijos vardo) filijinė bažnyčia, priklausiusi ir šiuo metu priklausanti Papilės parapijai, buvo pastatyta iš medžio 1775 metais /15, 16/. Ją pastatė savo lėšomis tuometinis Šiaudinės dvaro savininkas Godlevskis /1 - 15/.

1823 IX 5 Šiaudinės dvaro eksdivizijos teismo sprendimu bažnyčiai buvo palikta žemė po klebonijos pastatais ir papildomai išskirti 2 margai ir 13 prentų žemės daržams. Bažnyčios koliatoriumi laikomas Juozas Beresnevičius, kuris klebonijai davė 1 valaką žemės. Po jo, XIX a. paskutiniajame ketvirtyje ir XX ar pradžioje, matyt, bažnyčia rūpinosi Aleksandras s. Juozo ir Zigmās Beresnevičiai /1, 3, 7, 8, plg. 14/.

1851 - 1922 m. bažnyčios vizitacijos aktų bei inventorių duomenimis /1 - 12/ jos pastatas buvo pailgos formos (viduje kryžminės), 26,5 aršino ilgio ir 17,5 aršino pločio (1922 metais - 11 x 6 sieksnių, nuo grindų iki skliautų aukščiausioje dalyje buvo 5 sieksniai), akmens pamatais, su 2 zakristijomis. Virš stogo buvo du mediniai bokštai (pačiame XIX a vid. vadinami kupolais) - didesnis gotiško stiliaus pagrindiniame fasade, mažesnis didžiojo altoriaus dalyje. 1922 m. inventoriuje paminėtas kad bažnyčia buvo trijų navų.

Pagrindiniame fasade buvo prieangis (vadin. balkonu, galerija, gonka) iš lentų, paremtas 4 mediniais stulpais. Bažnyčioje buvo 4 durys iš lauko pusės ir 3 durys viduje, visos medinės. Pagrindiniame fasade buvo didelės dvivėrės durys, o iš kairės ir dešinės vienvėrės, ketvirtosios durys buvo iš dešiniojo šono, įeinant iš zakristijos.

1851 m. bažnyčioje buvo 4 didesni ir 12 mažesnių langų. Apie 1865 m., pataisius bažnyčią, jų buvo 9 dideli ir 3 mažesni, 1882 m. - 10 didesnių ir 7 maži, 1922 m. - 8 dideli ir 9 maži (didesnieji buvo 2 x 1,5 aršino, mažesnieji 1,5 x 1 aršino). 1922 m. prie didžiojo altoriaus langai buvo išdažyti melsva, geltona, žalia, rausva ir mėlyna spalvomis.

Bažnyčioje stogas paprastai buvo dengiamas gontais ir dažomas raudonais dažais.

Virš įėjimo į bažnyčią buvo choras, apvestas iš bažnyčios pusės galerija. Chore buvo nedideli, vėliau 8 ir 6 registų vargonai, taisyti 1920 m.

Prieš didįjį altorių iš kairės buvo zakristija, iš kurios laiptais buvo patenkama į sakyklą ir į sandėlį (lobyną), įtaisytą virš zakristijos. Sandėlis iš bažnyčios pusės buvo apvestas galerija. Iš dešinės buvo antroji zakristija su panašiu sandėliu kaip ir pirmoji, tik be laiptų. Zakristijų lubos buvo iš lentų, o grindys iš degintų plytų, bobinčiuje grindys buvo akmeninės. Pačioje bažnyčioje lubos buvo iš lentų, XIX a. vid. joje grindų nebuvo, apie 1865 m. jos buvo išklotos degintomis plytomis, o XX a. pradž. vi-soje bažnyčioje lentomis.

Presbiterijoje iš dešinės buvo ~~krikščionys~~ krikščionys. Toje pačioje pusėje prie antrosios zakristijos buvo "gražios išvaizdos, pagražinta drožiniais" sakykla (1922). 1873 m. bažnyčioje buvo 2 klausyklos, o 1922 m. jų buvo 4.

1922 m. inventoriaus duomenimis bažnyčioje per vidurį buvo sija (balkis), o joje užrašas: "Motina Sopulinga, melskis su mumis". Lubos ir sienos buvo nudažytos pilkais aliejiniais dažais, buvo apdažytos. Bažnyčios reikalais

rūpinosi taryba, susidedanti iš 14 maršalkų.

Bažnyčioje buvo 3 altoriai: didysis, raizytinio darbo, su švenč. Mergelės Marijos Sopulingos paveikslu, pasižyminčiu "grožiu ir gyvumu"., pirmoje kondignacijoje ir su Kristaus pabėgimo į Egiptą scena antrojoje (šioje kondignacijoje 1922 m. buvo "Šventos šeimynos" paveikslas); antras altorius, bažnyčios dešinėje, staliaus darbo, pirmoje kondignacijoje su Jėzaus paveikslu, dažytu drobėje, antrojoje - su šv. Pranciškaus paveikslu; trečias altorius bažnyčios kairėje pusėje, staliaus darbo, šv. Roko vardo, pirmoje kondignacijoje su to paties šventojo paveikslu, o antrojoje su senu šv. Antano Paduviečio paveikslu. 1922 m. visi altoriai buvo su kolonėlėmis, nudažyti įvairiom spalvomis, paauksuoti ir pasidabruoti.

Bažnyčia prieš 1851 m. kolimatoriaus Juozo Beresnevičiaus, padedant parapijiečiams, buvo pataisyta, iš išorės apkalta lentomis, sutvirtinti jos mūriniai pamatai, uždengtas gontais stogas, naujai perdažyti langai /1/. Tuo metu galėjo būti perdaryti bažnyčios kupolai į bokštelius. Panašūs pastato taisymo darbai buvo atlikti apie 1865 m., tada bažnyčios du bokštai (malenkije bašni), kurie 1853 m. inventoriuje nepaminėti, buvo uždengti cinkuota skarda.

1872 m. bažnyčios stogas buvo uždengtas "gontina" ir pataisyti ūkiniai pastatai (arklidė ir kt.). 1874 m. kun. Donatas Švegždavičius "savo klebonijoje" įstatė visus naujus langus /6/. 1896 m. bažnyčią vizitavo vyskupas sufraganas Antanas Baranauskas /11/.

Varpinė. 1851 m. inventoriaus žiniomis šventoriuje prie bažnyčios stovėjo varpinė. Ji buvo medinė, aukštais akmenų mūro pamatais, 8 mėsinių ilgio ir tiek pat pločio. Antroje jos kondignacijoje buvo 3 varpai, stogas buvo naujai uždengtas gontais /1/.

1907 m. virš jos buvo bokštelis su kryžiumi, o jame dar vienas, ketvirtasis, varpelis (prizyvatelnyj kolokolčik) /12/.

1922 m. antroje kondignacijoje buvo tik vienas varpas, sveriantis apie 1 pūdą, kiti du karo metais vokiečių buvo konfiskuoti. Pirmojoje kondignacijoje, sujungtoje su aukštutine laiptais, buvo lavoninė ir virvė skambinimui varpais. Čia buvo sudėti ir bažnytiniai daiktai. Varpinė buvo 4 sieksnių atstume nuo didžiųjų bažnyčios durų, jos aukštis buvo 10 sieksnių /14/.

Bažnyčia iš seno buvo apsodinta liepomis bei klevais ir aptverta akmens mūru. 1882 m. aptvėrime buvo vartai ant 6 stulpų, uždengti stogeliu, ant kurio buvo 3 maži bokšteliai su geležiniais kryžiais /7/. 1907 m. į aptvėrimą (šventorių) buvo patenkama per 3 mažus ir ketvirtus didelius vartus, paremtus 6 stulpais ir uždengtus gontais /12/. XIX a. antroje pusėje bažnyčios aptvėrimas dažnai būdavo blogame stovyje. 1922 metais šventoriuje esminių pakitimų nebuvo, jo ilgis buvo 19 siekėnių, plotis - 24 sieksnius; šventoriaus "galuose" nuo didžiojo altoriaus stovėjo po vieną koplytėlę.

Š a l t i n i a i

Šiaudinės filijinės bažnyčios vizitacijos aktai ir inventoriai (1 - 14):

1. CVIA, f. 696, apr. 3, b. 24, lap. 1 - 6,	/1851/ m.
2. CVIA, f. 669, apr. 3, b. 2435, lap. 9 - 11,	1853 m.
3. Ten pat,	b. 1066, lap. 1 - 6, 1867 m.
4. Ten pat,	b. 1410, lap. 3, 1872 m.
5. Ten pat,	b. 1511, lap. 46, 1874 m.
6. CVIA, f. 669, apr. 2, b. 356, lap. 112 - 113,	/1873/ m.
7. CVIA, f. 669, apr. 3, b. 2025, lap. 1 - 3,	1882 m.

8. CVIA, f. 696, apr. 3, b. 43, lap. 1 - 2, 1886 m.
9. Ten pat, b. 48, lap. 1 - 4, 1891 m.
10. Ten pat, b. 54, 1895 m.
11. Ten pat, b. 55, lap. 1 - 3, 1896 m.
12. CVIA, f. 669, apr. 3, b. 3098, lap. 1 - 4, 1907 m.
13. CVIA, f. 696, apr. 2, b. 365, lap. 18, /1908/ m.
14. CVIA, f. 696, apr. 3, b. 112, lap. 1-8, 1922 m.
15. Elenchus, K., 1939, p. 108.
16. Katalikų kalendorius-žinynas 1983 metams. K. - V., 1983, p. 146.

1983 m.

R. Firkovičius